

Atenció als arxius locals

per MANUEL RIU I RIU

L'autor de l'article assenyala la importància que tenen els arxius locals i familiars per a la nostra història, demanant que se'ls hi doni l'atenció que es mereixen.

Voldria assenyalar, amb aquestes paraules, la importància que tenen els arxius locals i familiars per a la nostra història i la necessitat que hom els dediqui la deguda atenció. La petita —però entranyable— història, la que cap dins d'un àmbit no superior al comarcal, serà abastable en profunditat tan sols si hom pot explorar bé els arxius locals. Cal, doncs, que siguin ben catalogats i conservats amb cura. Un bon inventari, i una bona instal·lació, poden estalviar molt de temps als recercadors, i constitueixen un testimoni fefaent de la cultura de la qual tothom desitja presumir. Car la confecció de bones monografies locals —adequades a la metodologia actual— és una tasca urgent i prèvia a les dedicades als estudis comarcals i territorials.

Hi ha, sobretot, tres tipus d'arxius locals que cal tenir molt en compte: els parroquials, els municipals i els familiars. D'aquests darrers sols diré ara que no penso pas en arxius dels petits senyorius locals, en general ben atesos, sinó en els que conserven algunes masies del Berguedà, sortosament salvats de la incúria dels homes, i que, fins i tot, permeten refer històries familiars des dels segles XI i XII. Dels primers —els arxius parroquials—, la importància dels quals s'ha posat de relleu a Catalunya des del 1912, sols afegiré també que molts bisbats estan agrupant-los en els Arxius Diocesans i Arxiprestals, quan no reuneixen les garanties suficients de conservació, bo i servant-ne les corresponents unitats i característiques. Era una tasca urgent, per l'abandó en què resten moltes parròquies rurals, finalment acomplerta. La història de l'espiritualitat i de l'Església catalanes difícilment haurien pogut fer-se si haguessin desaparegut aquests fons arxivístics.

Jo voldria, amb tot, remarcar també la importància dels arxius municipals, sobretot per a la història moderna i contemporània. I en fer-ho, posar un exemple: L'Arxiu Municipal de Berga, l'interès del qual és gran per a refer la història del Berguedà. Del seu contingut —de tots els llibres, papers i notes— per decisió dels regidors, en fou fet un acurat inventari el 1784, en ocasió de "haver-se trobat a faltar alguns dels llibres i papers del Comú de la dita vila de Berga que antes se trobaven ben custodiats en lo Arxiu del mateix Comú". Aquest inventari es realitzà en sis mesos i consta de 70 folis.

Fa trenta anys que vaig tenir ocasió d'explorar-ne els pergamins i els volums, deixant de banda una tercera sèrie, la dels lligalls de paper, essencial per a refer la història dels segles XIX i XX. Si els pergamins contenen, entre altres moltes coses, els privilegis originals atorgats a la vila pels sobirans des del segle XIV, els volums enquadernats en pell

serven informació molt rica per als segles XVI a XVIII.

Hom podria estudiar-hi la història de la vila en els seus més variats aspectes (com la distribució per carrers de les 572 cases que tenia el 1715), el castell i la seva capella, la construcció de l'església de Sant Pere, les festes del Corpus, l'edificació de la casa del Consell a Guardiola, les heretats municipals, les carnisseries, forns i molins fariners i drapers, problemes de proveïment de blat, creació i funcionament del Pòsit i Botiga dels Pobres, la merceria i el peix salat, tendes de l'oli, sabó i vinagre, les tavernes, l'hostal de la vila, els pous de glaç, i mil altres temes. Hom pot trobar-hi fins testimonis de l'espionatge municipal (o bé de les trifulgues familiars) tant curiosos com el bitlletet preservat el 1751 entre dos folis d'un volum, en el qual hom llegeix: "Sr. en casa de Antonia hace rato que hay un hombre. Dios guarde a Vuesamerced muchos años. Besa su mano, Saló".

Veus ací dues mostres més del que poden donar de si els arxius locals:

1) *Establiment d'una farmàcia a Gironella el 1606*. Per tal que En Joan de Cantallops, farmacèutic oriünd de Berga, pogués establir-se i arrelar a Gironella, l'Església li cedí un pati a la vila, limítrof amb el Portal del Pont i el carrer de la Basseta, a cens de 10 sous l'any pagadors la diada de Sant Marc (25 d'abril), amb la condició que hi edificués una casa en el termini de tres anys, segons el costum seguit a la vila de Gironella.

2) *Fundació d'una fàbrica de teixits de cotó, a Berga, el 1831*. En ocasió de casar-se Josep Arissó i Aloy amb Mariana Sansalvadó i Puig, ambdós de Berga, el pare del primer, Climens Arissó, li donà 3 màquines de filar, 5 telers de teixir amb els corresponents pintes, una màquina de canellar i una màquina de fer canons, per tal que establis una fàbrica de filats i teixits de cotó a la casa d'Antoni Sansalvadó, avi de les seva nora.

Els exemples, i ben diversos, podrien multiplicar-se. En poques paraules: cal que l'historiador s'acosti als arxius locals, però cal també que els trobi accessibles, que llur consulta no es converteixi en una carrera d'obstacles. I cal, per tant, que els responsables immediats no s'hagin d'avergonyar de l'estat en què tenen els fons històrics dels quals són dipositaris. Sembla que la Generalitat té ja els serveis avinents per a facilitar-los la tasca, i fa una labor de catalogació remarcable. Esperem veure'n ben aviat els fruits.

Manuel Riu i Riu

Catedràtic d'Història Medieval de la Universitat de Barcelona.